

Els pergamins de can Torrella

Joan Piñot i Pascual

Sabem que l'home, des dels temps més reculats, sentint la necessitat d'establir un sistema de comunicació amb els demés, que tingués una major garantia de pervivència i continuïtat que la simplement oral, tan abocada a falses interpretacions i sotmesa a falsificacions pel fet de la transmissió amb criteris sempre subjectius, fins i tot sense mala voluntat, es va preocupar, ja gairebé des dels seus inicis com a home pensant i a l'ensens comunicatiu, de la recerca d'uns mitjans materials que li satisfessin aquesta necessitat.

Lògicament, els sistemes de comunicació han anat evolucionant al llarg de la història humana, així com l'obtenció dels materials emprats amb la mateixa finalitat. Cada poble i en cada època, segons el grau més o menys desenvolupat dels seus coneixements, per una banda, i segons els medis materials al seu abast, per l'altra, ha anat adoptant els més variats sistemes que li permetessin, ja la comunicació amb els demés, ja la transmissió d'idees i ensenyaments, com també el desig de deixar constància de la seva existència i de la seva història.

Entre la gran quantitat i diversitat dels materials emprats al llarg dels temps per les successives generacions, així com per les seves possibilitats materials, condicionades per causes tan diferenciades com les condicions naturals dels terrenys, pel clima, per les matèries primeres al seu abast i àdhuc per la facilitat d'obtenció de les mateixes, l'home ha fet servir productes tan diversos, com el fang, matèries vegetals com el paper o animals com les pells, fins arribar al temps actual en el que la matèria primera és, a la pràctica, la cel·lulosa extreta de la fusta, degudament tractada. I no ens embranquem amb els procediments de la tecnologia moderna.

De tots els materials antics emprats per a les dites finalitats, si n'exceptuem potser les tauletes de fang cuit escrites amb caràcters cuneïformes i procedents de l'antic Orient Mitjà, les inscripcions gravades a la pedra, de diverses civilitzacions, i que, per causes diverses, han resistit les malvestats del temps i dels homes, per la seva resistència i la seva facilitat de conservació, ha estat, sens dubte, el pergamí, un dels millors i característics exponents. I aquest no és altra cosa que pell prima d'ovella, cabra o ase, sotmesa només a pelat, assecat, rentat, desgreixat i allisat, translúcida o opaca, de superfície llisa, que permet d'escriure-hi i pot ésser impresa o emprada en enquadernació. També s'afirma que en algunas ocasions i segons la delicadesa dels treballs a que es destinava, sembla que era pell de cabrit no-nat, o sigui, arrencat del ventre matern abans del naixement.

Sembla que els textos en pergamí més antics dels que es té coneixement, daten del segle I d. C. El seu ús comú, però, no s'esdevé fins el segle IV. Per als documents, anteriorment escrits en paper, el pergamí comença a usar-se cap al segle VII entre els merovingis, visigots i anglo-saxons, i a Itàlia i als països germànics, el VIII. Els còdexs més antics coneguts a Catalunya són, un d'Urgell i un de Tarragona, tots dos del segle VII. Actualment, dissortadament, no en tenim cap dels dos a casa nostra, ja que el primer és a França i l'altre a Verona (Itàlia).

De l'existència de pergamins al nostre poble, en tenim coneixement d'un regular nombre, particularment en els arxius de diverses masies i també

d'alguns a l'arxiu parroquial, salvats de la desfeta del 1936. Així, sabem que n'hi ha a la masia Casamada —dels que ja en donàvem notícia en el número corresponent de la nostra publicació dedicat a aquesta masia, amb data desembre de 1984— així com als masos Canyelles, Juliana i particularment al de Can Torrella, al qui avui dediquem aquest breu estudi.

Excepció feta dels pertanyents a la masia de Can Juliana i que han estat objecte de particular atenció pel reconeixement de la seva vàlua, i que, per tant, es conserven en bon estat, els demés, almenys aquells als que hem tingut accés, es troben actualment molt deteriorats per diverses causes, ja per accidents naturals, ja per poca cura.

Els que avui esmentem, pertanyents a la masia de Can Torrella, es troben en un estat tal de deteriorament que, en la seva majoria, es fa difícil la seva lectura i fins i tot impossible en molts d'ells.

Amb tot, però, hem intentat d'esbrinar-ne el contingut en quant al motiu i particularment en quant a la seva datació. El nombre actual d'aquests pergamins és de quinze i les seves dates van des de l'any 1274 fins el 1615.

Els motius d'aquests documents són, pràcticament, sempre els mateixos: establiments (1320), vendes (1352), capítols matrimonials i, per damunt de tot, testaments. Entre aquests darrers és digne d'esment el de Joana Torrella fet l'any 1306; un altre de nom il·legible, de data (1349) i el de Joan Torrella, signat el 22 de gener de 1562. En quant als altres documents, de difícil interpretació, n'hi ha de les següents dates: 1274, 1491, 1531, 1542, 1601 i 1615.

Entre altres documents molt interessants, escrits sobre paper de l'època i també força malmesos, en trobem un, sense data i amb les vores escapçades, que diu així: «Se solicita saver un acte de establiment que fou fet... de 1320 en Savadell per Berengue Ermendardi y fou ... Miquel Font Coverta Notari als 18 de ... bre 1565. Lo qual acte es ... noms seguens Jo Bernat St. Martí fill de Barnat St. Martí y de Bartolomea sa muller de la parroquia de St. Esteva de Castella establiren a guillem de serra de ponte de Castella de dita Parroquia.

Ms. se demana altre acte que fou fet en Bar-na als 9 de g-bre 1352 en poder de Miquel Font Coverta Notari i dit acte es de una venda feta per Guillem de Pomeris de la Parroquia de St. Esteva de Castella Ereu universal de Guillem de Pomeris mon Pare a favor de Barangué de Bomus Nobis de dita Parroquia.

Ms. se demana altre acte de empenyament que fou fet cosa de dos ho tres cens anys de un mas anomena lo Mas dols qual lo poseix Domingo Olive Pages de Castella.»

La darrera part d'aquest document ens porta al coneixement de l'existència d'un establiment anomenat «Mas Dols», fins ara inconnegut, però del que en trobem referència en el document de venda de l'any 1541 feta per Joan Torrella favor de Joan Oliver i en el que es fa esment de la Serra de «La pica den dols». Aquest és un altre que forma part de la llarga relació de masos existents a l'antigor, avui desapareguts i de molts dels quals no ens resta el menor rastre. Només cal llegir l'extensa relació que ens en fa Mn. Antoni Vergés i Mirassó en la seva «Història de Castellar» (pàgs. 37 a 50) per adonar-nos dels que havien existit.

Aquest constitueix, sens dubte, una altre tema apassionant de recerca que per part dels nostres estudiosos caldrà emprendre algun dia i que constituïria una gran aportació a un millor coneixement de la nostra història local.